

ظرفیت های بالقوه موزه ها در جذب گردشگر؛ مطالعه موردی؛ موزه هنری گوگنهایم بیلباو

حسن قاسمی نژاد راینی

کارشناس موزه داری و دانشجوی دکتری رشته مرمت اشیاء فرهنگی تاریخی دانشگاه هنر اصفهان.

hasan.rayeni@yahoo.com

چکیده:

دسته مهمی از پدیده های موجود در یک شهر را آثار معماری تشکیل می دهند و دارای تعریفی ویژه به خود می باشند. حال در بین آثار معماری موجود، معماری موزه ها قرار دارند که در یک شهر علاوه بر جنبه های سمبولیک، فرهنگی، هنری و اجتماعی، دارای قابلیت های دیگری نیز می باشند و می توانند با توجه به میزان و کیفیت جذابیت های آنها، در مقوله گردشگری فرهنگی، حائز اهمیت باشند. موزه ها و به طور ویژه آن بخشی از آنها که دارای جذابیت هایی در حوزه گردشگری باشد را می توان به بخش هایی تقسیم بندی نمود که در این مقاله به آن پرداخته می شود. ظرفیت هایی که امروزه همواره بر آن تاکید می گردد و با توجه به آن می تواند در تقویت بخش گردشگری از آن بهره برداری نمود. ظرفیت هایی مانند استفاده از برند نام طراح و استفاده از شاخص های هنری و زیبایی شناسانه در اثر معماری را می توان در این بخش نام برد. در این مقاله پس از طرح بحث نظری، به موضوع موزه هنری گوگنهایم بیلباو به عنوان یکی از موفق ترین نمونه های جهانی معماری پیشرو در بخش موزه های هنری پرداخته می شود و همچنین چگونگی توسعه گردشگری در شهر بیلباو بر اساس تمرکز بر معماری شهری و بخصوص معماری موزه گوگنهایم توجه شده است و با ارائه مباحثی از وضعیت توسعه شهری، تحت تاثیر این موزه و وضعیت گردشگری در این شهر، پیش و چس از ایجاد موزه گوگنهایم، به تاثیر و ظرفیت بالقوه این معماری در افزایش کمی و کیفی در حوزه گردشگری فرهنگی شهر بیلباو پرداخته شده است که می توان از آن به عنوان الگویی موفق در توسعه گردشگری مبتنی بر موزه در کشورهای دیگر و بخصوص کشورمان که دارای پتانسیل ها و قابلیت های ویژه در این بخش می باشد، استفاده نمود.

کلید واژه ها: معماری، گردشگری فرهنگی، معماری موزه، توسعه گردشگری، موزه گوگنهایم بیلباو.

مقدمه:

موزه ها، در دنیای امروز به عنوان بخش مهمی از شاخصه فرهنگ شهری شناخته می شود. در این ارتباط، معماری موزه ها، با توجه به دارا بودن ویژگی های هنری می توانند دارای اهمیت نمادین در فضاهای شهری باشد و بر توسعه گردشگری فرهنگی یک شهر بسیار تاثیر گذار باشد. در این مقاله به موزه گوگنهایم و چگونگی تاثیر آن بر توسعه شهری ناشی از توسعه گردشگری در شهر بیلباو، به عنوان یک نمونه بسیار موفق جهانی پرداخته می شود که می تواند به عنوان الگویی موفق در کشور های دیگر به کار رود.

موزه هنری گوگنهایم بیلباو

موزه گوگنهایم بیلباو دارای ویژگی های منحصر به فرد می باشد که در اینجا به برخی از آنها که در حوزه گردشگری فرهنگی شهر بیلباو موثر بوده است، اشاره می شود
موزه گوگنهایم بیلباو یک موزه هنری در حوزه هنر مدرن و معاصر می باشد که توسط معمار آمریکایی-کانادایی، فرانک گری طراحی شده است. این موزه در ایالت باسک و در شهر بیلباوی اسپانیا واقع شده است. این موزه در سال ۱۹۹۷ توسط پادشاه اسپانیا افتتاح شده است.

ظرفیت های بالقوه معماری موزه گوگنهایم بیلباو:

در این موزه و به طور ویژه معماری آن از ظرفیت هایی استفاده شده است که قابل توجه می باشند که در اینجا به این موارد پرداخته می شود:

استفاده از نام معمار و اهمیت آن در جهان:

فرانک گهری، معمار آمریکایی، در زمینه معماری، جزو پیشگامان این رشته در دنیا به حساب می آید و در چند سبک معماری از جمله سبک فولدینگ، سبک دیکانستراکشن و معماری پرش کیهانی دارای اهمیت می باشد. و به جهت اهمیت آثار وی در جهان، جزو آثار شاخص جهانی می باشد و به طوری که آثار ساخته شده این معمار، با اسم این هنرمند شناخته می شوند تا اینکه با اسم آن مکان و کارکردی که آن فضا یافته است و همین موضوع نشان می دهد که آثار معماری با طراحی این معمار، قبل از اینکه به واسطه کارکردشان در یک کشور شناخته شوند، به واسطه اسم طراح شناخته می شوند و به نظر می آید، مدیریت این شهر در دهه ۱۹۹۰ میلادی از این ویژگی استفاده نموده و موزه گوگنهایم بیلباو را با این ویژگی در شهر بیلباو ایجاد نموده اند، به طوری که امروز، دنیای هنر و گردشگری با شنیدن شهر بیلباو، قبل از اینکه به یاد ایالت باسک و درگیری های قومیتی بیفتد، به یاد نام فرانک گری، معمار برجسته جهانی می افتد.

فراک گری، معمار برجسته جهانی و
طراح موزه گوگنهایم بیلباو

ویژگی های معماری موزه گوگنهایم بیلباو:

در میان آثار فرانک گری، موزه گوگنهایم نگینی است درخشنده و بی همتا، بنایی که بیش از پیش از آنکه به معماری دوران خود شبیه باشد، به ترکیبی تندیس گونه و رقصان از صفحه ها و توده هایی از جنس تیتانیوم می ماند.

ساخت موزه گوگنهایم در شهر بیلباو را می توان نقطه عطفی در مبانی طراحی موزه ها دانست. چرا که در این بنا برای نخستین بار تعاریف جدیدی از فرم، عملکرد و محتوا نمایان گردیده است. فرم همواره در طراحی موزه های قرن بیستم حائز اهمیت بوده است و نمونه ای از اولین گرایشات فرمال در طراحی موزه ها را می توان در موزه گوگنهایم نیویورک، اثر فرانک لوید رایت مشاهده نمود.

اما طراحی و اجرای موزه گوگنهایم بیلباو تبلور نظریه ایست که در آن فرم ساختمان موزه، خود به عنوان محتوا، یعنی همچون آثار درون موزه، به نمایش عموم گذاشته می شود. طرح چنین نظراتی و شیوه تحقق آن، در این موزه، به حدی موجب شیوع گرایشات فرمال در موزه ها گردید که بسیاری از منتقدین، از دهه نود میلادی، به عنوان رنسانسی در طراحی موزه ها یاد می کنند. با این حال و با وجود ساخت موزه های فرمال بسیاری نظیر آثار لیبسکیند و حتی دیگر آثار گری، نتوانست شهرت و محبوبیت موزه گوگنهایم را تحت تاثیر قرار دهد. به همین دلیل ساخت این موزه، سرآغازی است بر حیات شهر بیلباو به عنوان یکی از پایتخت های فرهنگی اروپا که با سرمایه گذاری بنیاد گوگنهایم به یکی از با اعتبار ترین گنجینه های هنری جهان مبدل شده است و سالانه جمعیت توریست زیادی را به کشور اسپانیا و شهر بیلباو فرا می خواند. ساختار اصلی فضاهای موزه، از چندین مکعب تشکیل شده است که در ترازهای متفاوتی در کنار یکدیگر قرار گرفته اند.

پوشش نمای موزه نیز همچون بسیاری از آثار گری، تیتانیوم است که در این ساختمان با سنگ های آهکی اسپانیایی ترکیب شده است. این بنا از اولین ساختمان هایی است که در آن تمامی محاسبات دقیق پوسته ها و فرم ها توسط رایانه انجام شده است.

سطح زیربنای موزه ۳۲۵۰۰ متر مربع و ارتفاع آن در بیشترین نقطه، ۵۲ متر است. این بنا در مجاورت رودخانه ای قرار دارد و پل عظیمی نیز به نحو غریبی با ساختمان پیوند داشته و از فراز گالری اصلی موزه می گذرد. این گالری به دلیل کشیدگی در فرم و مجاورت آن با رودخانه به گالری ماهی معروف است و در آن آثار عظیمی از هنرمندان معاصر اجرا و به نمایش در می آید (طالبیان و دیگران، ۱۳۹۰، ۴۲)

تصاویری از موزه گوگنهایم بیلباتو

وضعیت شهر بیلباتو پیش از ایجاد موزه در این شهر

ایجاد این موزه در شهر بیلباتو صرفاً جنبه نمادین نداشته است بلکه مدیران این شهر با نگاهی کاربردی و اقتصادی دست به چنین اقدامی زده اند و در دهه ۱۹۹۰، ۲۲۸،۳ میلیون دلار برای ایجاد آن هزینه کرده اند. این شهر در زمان ایجاد موزه دارای میانگین نرخ بیکاری بالاتر از ۲۵ درصد بوده است و در این شهر تنها صنایع سنتی رایج بوده است و مرکز شهر در نزدیکی رودخانه کنار موزه درگیر ترافیک شدید شهری بود. همچنین شهر آماج درگیری ها و خشونت های بسیار زیاد جدایی طلبان باسک بود. تخریب شهری تدریجی و سیستم حمل و نقل شهری عمومی ضعیف از مشکلات دیگر این شهر در زمان قبل از ایجاد موزه بوده است. پس بنابراین مدیران شهر به دنبال روشی جامع و قطعی برای برون رفت از این وضعیت در شهر بودند. پس بنابراین خط متروی جدید ایجاد کردند. سیستم های فاضلاب شهری و تصفیه آب و همچنین یک فرودگاه در این شهر ایجاد نمودند. مجتمع های ساختمانی مسکونی، تفریحی، تجاری در شهر ایجاد نمودند. و همچنین در ادامه بخش های صنعتی و فنی و کارخانه های شهر را که عمدتاً نزدیک رودخانه بود را به خارج از مرکز شهر بردند و از رودخانه دور کردند. اما بخش اصلی داستان، مسئله فرهنگی و بهترین گزینه ممکن، ایجاد موزه گوگنهایم در شهر بود که به همراه آن فضاهای فرهنگی مانند سالن های اجرای موسیقی و خانه هایی برای هنرمندان جوان بوده است. و بدین وسیله گردشگری فرهنگی و هنری به عنوان یک مدل شغلی برای متقاضیان کار و فعالیت شغلی در شکل های متنوع ایجاد گردید.

پیامدهای موزه گوگنهایم در شهر بیلباتو:

هدف اولیه از این اقدامات در شهر بیلباتو، افزایش کیفیت زندگی شهروندان شهر بود. تا سال ۲۰۰۷ که دهمین سال ایجاد موزه گوگنهایم بوده است، ۹ میلیون نفر گردشگر از این موزه بازدید نموده اند که خود موجب ایجاد امیدواری برای شهروندان شهر بیلباتو و همچنین ... و همچنین موجب اتحاد گروه های سیاسی، اتحادیه های کارگری و انجمن های شهری در شهر بیلباتو گردید که پیامدهای خوبی را در سالهای بعد موجب گردید. ایجاد موزه گوگنهایم از نظر مالی موجب چالش هایی در ابتدا گردید. همین که امضای طراحی مانند فرانگ گری بر روی آن باشد، بسیار هزینه بر خواهد بود.

از زمان تاسیس موزه گوگنهایم بیلباتو تاکنون در حدود ۸۰۰ هزار اقامت بیشتر در شهر بیلباتو ثبت شده است و همچنین نزدیک به هزار شغل تمام وقت در شهر ایجاد شده است و در حدود ۳۹،۹ میلیون دلار در سال تاکنون برای ایالت باسک

درآمد داشته است (آمار سال ۲۰۰۷) در ضمن بایستی یادآور شد که پروژه موزه گوگنهایم یک پروژه همراه با ریسک برای مدیریت شهر بوده است که به ارزش ریسک آن توجه شده است.

آمار بازدیدکنندگان از موزه گوگنهایم طی سال های مختلف از زمان افتتاح موزه

ردیف	سال	تعداد بازدیدکننده از موزه
۱	۱۹۹۷ (۲ ماه اکتبر و دسامبر)	۲۵۹,۲۳۴
۲	۱۹۹۸	۱,۳۰۷,۰۶۵
۳	۱۹۹۹	۱,۱۰۹,۴۹۵
۴	۲۰۰۰	۹۴۸,۸۷۵
۵	۲۰۰۱	۹۳۰,۰۰۰
۶	۲۰۰۲	۸۵۱,۶۲۸
	۲۰۰۳	۸۶۹,۰۲۲
	۲۰۰۴	۹۰۹,۱۴۴
	۲۰۰۵	۹۵۰,۰۰۰
	۲۰۰۶	۱,۰۰۸,۷۷۴

جدولی که در اینجا مشاهده می کنید، آمار بازدید های موزه از ابتدای گشایش موزه را نشان می دهد. جالب اینجاست که در بین بازدیدکنندگان، حدود ۸۰ درصد آن را بازدیدکنندگان خارج از ایالت باسک تشکیل می دهند و تقریباً آمار ماهانه ۸۲/۳۷۲ را نشان می دهد.

همچنین در سال ۲۰۱۲ میلادی، شهردار بیلباتو به خاطر پرداختن به موضوعات هنری در شهر به عنوان شهردار جهانی سال انتخاب شده است. وی در زمانی که در سال ۱۹۹۹ به عنوان شهردار بیلباتو انتخاب شد، به جای صنایع گوناگون موجود در شهر به کاربردی هنری شهر و از جمله موزه گوگنهایم توجه نمود.

(www.theguardian.com)

۳ و ۴ بهمن ماه ۱۳۹۴

همایش ملی
فرهنگ، گردشگری و هویت شهری
موسسه مهر اندیشان ارفع
National conference on
culture, tourism and city identity

تصاویری از موزه

نتیجه گیری:

به تامل در تاریخچه کوتاه مدت شکل گیری موزه گوئنه‌هایم در بیلباتو، به نظر می آید که مدیریت شهری در بیلباتو با اقدامی آگاهانه و سنجیده و بسیار برنامه ریزی شده و نگاهی منسجم نسبت به موضوع موزه و تاثیر آن در گردشگری و ظرفیت عظیم بالقوه موجود در حوزه فرهنگ و هنر، به خوبی از این ظرفیت استفاده نموده و در پیشبرد اهداف شهر و کیفیت زندگی شهروندان جامعه که یکی از اهداف گردشگری پایدار به حساب می آید، استفاده نموده اند و در طی مدت زمان بسیار کم به موفقیتی پایدار و چشمگیر رسیده اند. ظرفیتی که به نظر می آید، می توان از آن در کشورمان و در بناهایی که خود دارای ظرفیت جهانی شناخته شده می باشند، استفاده نمود تا بتوان به موفقیت های مشابه دست یافت.

۳ و ۴ بهمن ماه ۱۳۹۴

همایش ملی
فرهنگ، گردشگری و هویت شهری
موسسه مهر اندیشان ارفع
National conference on
culture, tourism and city identity

منابع استفاده شده:

Plaza, Beatriz, ۲۰۰۷, The Bilbao effect (Guggenheim Museum Bilbao) Faculty of Economics. University of the Basque Countryj.

www.theguardian.com, retrieved on ۲۰۱۴, ۱۰, ۱۳.

www.economost.com, retrieved on ۲۰۱۴, ۰۵, ۱۹.

www.guggenheim.org, retrieved on ۲۰۱۴, ۰۹, ۱۲.

طالبیان، نیما، مهدی آتشی و سیما نبی زاده، مجموعه کتاب های عملکردهای معماری؛ موزه، ۱۳۹۰، تهران، نشر کسری.
نفیسی، نوشین دخت، موزه داری، ۱۳۸۲، تهران، نشر سمت و سازمان میراث فرهنگی کشور.